

1944 forró augusztusa II.

1944. augusztus 20-án a 2. és 3. Ukrán Front szovjet haderői támadásba kezdtek a Iași—Kisinyov vonalon. A támadásban 900 000 katona vett részt. A szovjet offenzíva már az első napon áttörte a német—román védelmet. A front **ővezetésében** küzdő 3. és 4. román hadsereg, a nagyvezérkar parancsára, augusztus 23-án 22 óra 40 perckor abbahagyta a szovjet csapatok elleni harcot, és az ország belseje felé vonult. Erről Hans Friessner vezérezredes visszaemlékezéseiben a következőket írja: „A román hadosztályok távozásával a szovjetek előtt megnyíltak az összes sormpók. Ettől kezdve a német csapatok ki voltak szolgáltatva a szovjeteknek, s hamarosan a románoknak is... Elesett az a lehetőség, hogy nyugatról rést törjenek az ellenséges gyűrűn, és segítséget hozzanak a nehéz helyzetben lévő német csapatoknak... a románok ugyanis az ország belsejében is megkezdték a harcot.“ (Hans Friessner: *Verratene Schlachten*. Hamburg, 1956.) A tény, hogy a román seregek kiválása augusztus 23-áról 24-ére virradó éjjel megtörtént, azt jelentette: az országban kitört a nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkelés.

Ennek a „forró augusztusnak“ 23-ik napján, *délután 16 órakor*, amikor a két Antonescu váratlan kihallgatásra jelentkezett a királyi palotában, a fővárosban valóban 38 fokos kánikula uralkodott. A palota hús falai közé ugyan nem tört be a hőhullám, de a „sárga szalonban“, ahol a királyi audienciák általában lezajlottak, igen forró volt a hangulat. A király azt akarta tudni, mit szándékozik tenni a kormány a szovjet offenzíva nyomán kialakult helyzetben. Miután Ion Antonescu határozottan megtagadta, hogy fegyverszünetet kérjen, és kijelentette: „folytatni fogom a háborút a német csapatokkal együtt“, a kommunista párt képviselőjével történt előzetes megállapodás alapján, a palotaórság 17 órakor letartóztatta a két Antonescut. A délután folyamán, Koronatanács ürügyén a palotába rendelték Antonescu több miniszterét, és őket is őrizetbe vették. Ezzel a parancsuralmi rendszer kormánya megszűnt létezni.

De a rendszer még nem. Mögötte álltak a hitleristák. Csakhogy a szigorú konspiratív intézkedések alkalmazása következtében az akció úgy érte a hitlerista parancsnokságot, a Gestapót, sőt még a román titkosszolgálatot is, mint derült égből a villámcsapás. A felkelés tervét percnyi pontossággal hajtották végre. 18 órakor riadókészültségbe helyezték a bukaresti katonai egységeket, elfoglalták több állami intézmény székházát, a telefonközpontokat, a rádió- és táviróadókat, elvágták a német hatóságok majdnem összes telefonvonalait. A bukaresti német követséget Berlinnel és a dél-ukrajnai hadseregcsoporttal, Friessner vezérezredessel összekötő közvetlen kábel még működött. Este 20,30-kor, ezt a kábelt használva a bukaresti Német Misszió közli Friessnerrel: „valami nincs rendben Antonescu marsall körül.“ Ami azt jelenti, hogy Antonescu letartóztatása — 17 óra — és a palotába 20 órára hívott német követ, Manfred von Killinger báró viszterése között eltelt 3 óra alatt a náci szerveknek, az egész országot behálózó titkosszolgálatuk ellenére, halvány fogalmuk sem volt arról, hogy Romániában forradalmi változások mennek végbe.

Közben megalakult az új kormány is. Ennek elnöke Constantin Sănătescu tábornok, tárca nélküli miniszterei Lucretiu Pătrășcanu (RKP) — aki ideiglenesen átvette az igazságügy-minisztériumot is, bár Maniu ezt is egy katonára akarta bízni —, Constantin Titel Petrescu (SZDP), Iuliu Maniu (NPP) és C.I.C. Brătianu (NLP). A többi minisztérium élére katonákat és szakembereket neveztek ki. Killinger bárót a király tájékoztatta a Romániában történt változásokról, és „abban a reményben, hogy elkerülheti a Bukarestben állomásozó németek azonnali visszavágását, főleg a királyi palota ellen, Mihály király kifejezte azt a kívánságát, hogy a német csapatok incidensek nélkül hagyják el Romániát. Leszögezte, hogy amennyiben nem tartanak tiszteletben ezt a feltételt, a román hadsereg visszavág az összes rendelkezésére álló eszközökkel“ (A. Simion—M. Covaci: *Az 1944. augusztusi nemzeti antifasiszta fegyveres felkelés*. Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1974). Killinger fenyegetőzött — „vértengerbe fojtjuk Romániát“ —, Antonescu azonnali szabadonbocsátását követelte, de követelését elutasították.

Derült égből

22 órakor a román rádió sugározta Mihály király kiáltványát. Ennek szövegét, amelyet Lucrețiu Pătrășcanu fogalmazott meg, s a Palota, valamint az ODB-ben részt vevő pártok jóváhagytak, a párt egyik technikus lemezre vette. A proklamációból a nép és a világ megtudta, hogy Romániában megdöntötték a fasiszta diktatúrát, és az ország nemcsak hogy kilépett a szovjetellenes háborúból, de harcolni fog függetlensége megvédéséért, s Erdély északi részének felszabadításáért. Hitler főhadiszállása is valójában csak a 22 órakor sugározott proklamációból tudta meg, hogy a III. Birodalom, a román nép akarata folytán, elvesztette egyik leghűbbs szövetségesét, Ion Antonescut. 23 óra 25 perckor Hans Friessner vezérezredes, akit közvetlen vonal kötött össze Hitler rastenburgi főhadiszállásával, felhívta Führerét, és a romániai helyzetet ismertetve bejelentette, saját felelősségére átvette a Románia területén harcoló egész német haderő feletti parancsnokságot. Engedélyt kért, hogy a kilátástalan helyzetben, teljes haderejével Erdélybe vonulhasson vissza. A választ 0 óra 0 perckor közlik vele. Friessner augusztus 24-én 1 óra 55 perckor, a bukaresti német követség címére küldött táviratában közli Hitler parancsát: „Gerstenberg altábornagynak, a romániai légielő parancsnokának. A Führer parancsa: az áruló kamarillát azonnal le kell tartóztatni, az esetleges felkelést vérbe kell fojtani, új kormány alakítandó egy németbarát román tábornok vezetésével.” Gerstenberg akkor veszi kézhez a parancsot, amikor Hansen tábornok és dr. Steltzer követségi tanácsos társaságában kihallgatásra indul Sănătescu tábornokhoz, aki Grigore Niculescu-Buzești külügyminiszterrel együtt fogadta őket. Gerstenberg ígéretet tett, amennyiben megengedik, hogy a román csapatok által körülzárt fővárosból a Băneasa—Otopeni-ben állomásozó német egységekhez eljusson, teljesíti a királynak a német csapatok szabad elvonulására vonatkozó kérését. Hitler parancsával a zsebében, Gerstenberg „becsületszavát” adta, hogy „semmi olyat sem fog elkövetni, ami Románia érdekeinek ártana“.

.... a király és környezete — attól az óhajtól vezettetve, hogy az akciót egy államcsíny keretei között tartsák, hogy elkerülhető legyen a néptömegek felfegyverzése és a politika színterére lépése, s mert tartottak a németek erőteljes reagálásától, s viszont nem bíztak eléggé abban, hogy egy ilyen visszavágást a román erők megghiúsíthatnának — a nációkkal ez utóbbiak zavartalan visszavonulását biztosító egyezményt kötötték. Emiatt azután a nagyvezérkar — utólag — egymásnak ellentmondó, homályos direktívákat adott ki: utasította a 3. és 4. hadsereg, a légielő és a haditengerészet, valamint a 2. hadtest vezérkarait, hogy kerüljenek el minden konfliktust a német csapatokkal, s ugyanakkor közölte a dél-ukrajnai hadseregcsoporttal, hogy biztosították a német csapatok szabad elvonulását az országból. Olyan körülmények között, amikor még nem volt biztosított a felkelés sikere, nem megtámadni a német egységeket, még mielőtt magukhoz térhetek volna az első meglepetésből, ez egyértelmű volt a számukra szükséges idő biztosításával, hogy a fegyveres felkelés vérbefojtására újjászerveződhessenek“ (*Világégés a XX. században*).

Augusztus 24-én 2 óra 45 perckor Hansen tábornok, Killinggerrel egyetértve, táviratot intéz a német főparancsnoksághoz. Ebben kijelenti, hogy — Gerstenberg közléseivel ellentétben — a romániai felkelés „nem az udvari kamarilla szervezte palotaforradalom, hanem a nép és a hadsereg által jól előkészített akció, amely a legszembetűnőbb körülményeknek örvendő... Nem lehet egyetlen olyan tábornokot találni, aki ellenkormányt alakítana“. Valóban! Egyetlen olyan román tábornok sem akadt, beleértve a Iași—Kisinyov térségből már visszavonulóban lévő román hadseregek vezető tábornokokat is, aki a felkelés ellen fordult volna. Gerstenberg természetesen nem tartotta be szavát. Ahogy Otopeni-be érkezett, parancsot adott a felkelő csapatok megtámadására. Sănătescu tábornok, amikor jelentették neki, hogy nemcsak az Otopeni—Băneasa területén álló német egységek készülnek Bukarest megtámadására, hanem a Prahova völgyéből is csapatok vonulnak a főváros ellen, 2 órakor elrendelte a hitlerista haderő elleni offenzívát. 4 óra 30 perckor a román hadsereg, a hazafias harci alakulatok megindították az általános támadást a fővárosi német harci állások ellen. A román hadsereg, a román nép tehát szabadságharcba kezdett a náci Németország ellen. Augusztus 24. és 29. között az ország többi részén is harcba léptek a román csapatok.

Hitler nem vette figyelembe Hansen figyelmeztetését. A felkelés vérbefojtásán kívül Gerstenbergre várt a Prahova-völgyi kőolajtermelés biztosításának feladata, az összes kőolajfinomítók elfoglalása is. Ki ez a Gerstenberg? Amikor 1940-ben Alfred Gerstenberg ezredes Romániába érkezett, és a bukaresti német követségen mint a légielő attaséja dolgozott, valójában a kőolajvidék, elsősorban Plo-

iești katonai védelmének megerősítésével foglalkozott. Gerstenberg két lehetőségre készült föl. Először is: meg kellett védenie az olajmezőket és a finomítókat a szövetségesek bombatámadásaitól. Ezért Göringtől 250 vadászrepülőgépet és nagymennyiségű léghárító üteget kapott. Ezenkívül 75 000 főnyi, a Luftwafféhoz tartozó legénységgel rendelkezett. A második „lehetőség”, amelyre Gerstenberg felkészült, a román népi felkelés volt. Ebben az esetben — így gondolta Gerstenberg — a szétszórta léghárító ütegeket Ploiești közelében tömörítené, és az ágyúkat a felkelők ellen irányítaná. A „Festung Ploiești”, a ploiești-i erődítmény (így nevezte el a magabiztos Gerstenberg), véleménye szerint, bevehetetlen erőddé épült ki. Ugyanakkor a hegyek csúcsaira a Sinaia—Predeal—Brassó vonalon léghárító ágyúkat állított volna, hogy olyan hegyi folyosót teremtsen, amelyen át a román földekből ellopott nyersolajat, az esetleges népi felkelés ellenére is, zavartalanul elszállíthatná. Mindennek azonban, amint látni fogjuk, a román hadsereg, a hazafias harci erők és a Prahova-völgyi munkások hősi magatartása folytán, híre-hamva se maradt.

A 23-áról 24-ére virradó éjszaka

Az új kormány törvényrendelettel kiszabadította az Antonescu-rendszer börtöneiben és lágereiben sínylődő politikai foglyokat. Ez a gyors intézkedés, amely a kommunista párt javasolta felkelési intézkedések között szerepelt, életbelépésének pillanatában növelte a párt és a felkelés erőinek cselekvőképességét. Az éjszaka folyamán a hazafias harci alakulatok kommunistákból álló egyik csapata Emil Bodnaraș vezetése alatt átvette a palotaórségtől a két letartóztatott Antonescut, és az RKP egyik, a Vatra Luminoasă negyedben előkészített konspirációs házába vitte. Az új kormány tagjai egyöntetűen úgy vélték, egyedül a kommunista párt képes arra — az évtizedeken át szerzett konspirációs tapasztalatok alapján —, hogy tökéletes biztonságban tartsa a két háborús bűnöst. Mert augusztus 23-án éjjel még tartani lehetett attól, hogy a náciak kiszabadíthatják a két Antonescut, és ezzel zavart kelthetnének a felkelés végrehajtásában.

1944. augusztus 24-én 7 óra 30 perckor Gerstenberg az Otopeni—Străulești—Ștefănești övezeti erdőkben állomásozó 6000 német katonával támadásba indul, hogy egyesüljön a Bukarestben még harcoló, kb. 8000 főt számláló német helyőrséggel. Ezt a támadást a Băneasa hídnál visszaverik a lovas testőrezred katonái. A román egységek a hazafias harci alakulatokkal együtt, a főváros hitlerista támpontjainak tervszerű felszámolásával egyidejűleg, megakadályozzák, hogy a vidékről a náciak segítségére küldött csapatok Bukarestbe jussanak. Gerstenberg, aki „megígérte” Hitlernek, hogy a bukaresti felkelést „könnyen elintézi”, dühében a főváros fölé küldte a rendelkezésére álló német légierőt: 30 „Heinkel—110” típusú bombázó repülőgépet. Az első hullám augusztus 24-én 11 órakor érkezett a főváros fölé. Tipikus náci terrortámadás volt, amely meglepte a légvédelmet, a szirénák csak az első robbanásokkal egyidejűleg kezdtek üvölni. Bombák tömege zúdult a fővárosra, a náciak azt hitték, ilyen módon pánikot okoznak, és fékezhetik a felkelés erejét. A légikalózkod alacsonyan repülő gépei nagy pusztításokat okoztak, sok embert öltek meg, de az orvtámadás, amely augusztus 26-ig tartott, és polgári célpontok ellen irányult, nem félemlítette meg a tömegeket, a felkelés lendületét nem törte meg.

Gerstenberg augusztus 24-én 12 órakor további erősítéseket kér a főparancsnokságtól. Jugoszláviából átküldték a Brandenburgi Hadosztály egy ejtőernyős zászlóalját, egy gyalogos zászlóalját, továbbá Nis városából az ottani tisztiskola zászlóalját. Ezeket az egységeket, az akkori legnagyobb befogadóképességű — 100—120 ember — „Junkers—52” típusú, Gigantnak elnevezett repülőgépekkel küldték Bukarest felé. Mivel Băneasán még harcok folytak, és Pipera repülőtere a román csapatok kezében volt, a Gigantok Boteni repülőterén voltak kénytelenek leszállni. A gépek egy részét a román léghárító tüzérség és a vadászgépek lelőtték, a földet érőket pedig román gyalogság támadta meg. A kiszálló legénység vagy elesett, vagy megadta magát.

Miután augusztus 25-én este a fővárosban már csupán néhány elszigetelt náci gócc tartotta magát, a román erők augusztus 26-án reggel a Băneasa—Otopeni térségben meghúzódo hitlerista csapatok ellen fordultak. A román nagyvezérkar kérésére 26-án reggel az angol—amerikai légierő bombatámadást hajtott végre a Bukaresttől északra fekvő erdőkben megbújó németek ellen. Ez a támadás megkönnyítette az elkeseredetten védekező Wehrmacht-maradványok felszámolását. Ugyancsak augusztus 26-án hajnalban érkezett Otopeni-be Reiner Stachel repülőaltábornagy, akit a Gerstenberg működésével elégedetlen Hitler küldött Buka-

restbe. A Wehrmacht főparancsnoksága Stachelt a népi fölkelések elnyomása „szakértőjének” tekintette. Közvetlenül Varsóból érkezett, és átvette a Bukarestből északra harcoló német csapatok vezényletét. Mint ismeretes, 1944. augusztus 1-én Varsóban népi felkelés robbant ki, amelynek célja Lengyelország fővárosának felszabadítása volt. A hátrányos erőviszonyok közepette megkezdett fölkelést — a lengyelek 63 napig hősiességgel küzdöttek — a náciik túléreje végül is elfojtotta. Stachel volt az, aki elrendelte a város lakosságának lemészárlását. Romániába azonban alig érkezett meg, már futnia kellett. Augusztus 27-én este az erősen megritkult náci csapatokat igen szűk területre, a Băneasa—Tunari erdőkre szorították össze. Augusztus 27-ről 28-ra virradó éjjelen Stachel és Gerstenberg mintegy 1500 katonával megkísérelte a kitörést, hogy a Moldva felől Erdély felé menekülő szétvert és a szovjet csapatok üldözött német csapatmaradványokkal egyesüljön. Augusztus 28-án délután a román 4. hadsereg egységei Gherghița falu közelében, Ploiești-től 25 kilométerre feltartóztatták és elfogták az egész menetoszlopot, a két altábornaggyal együtt; 25 kilométerre Gerstenberg „Festung Ploiești”-jétől, amelyet ő bevehetetlennek tartott... A román csapatok és a hazafias harci alakulatok azonban már augusztus 23-ról 24-re virradó éjszaka őrizetbe vették a ploiești-i vállalatokat, hogy megvédjék a kőolajipari berendezéseket a rombolástól. A román egységek ugyanakkor keményen tartották Ploiești-et, visszaverték a németek minden támadását. 1944. augusztus 28-án a román nagyvezérkar közleménye bejelentette: „Jelenleg a főváros teljesen szabad, és helyreállt a normális élet.”

A főváros felszabadításáért vívott harcokban több mint 40 000 katona és a hazafias harci alakulatokhoz tartozó harcos vett részt. 1944. augusztus 23—31. között a román haderő az ország egész középső, délkeleti, déli és délnyugati részéből kiűzte a németeket. Ezekben a harcokban a szovjet egységek oldalán 465 659 román katona küzdött. 1944. augusztus 23. és 1945. május között, a Németország ellen viselt háborúban összesen 538 536 román katona harcolt a szövetségesek oldalán (*România în războiul antihitlerist*. Editura militară. București, 1966).

A Kárpátok íve nem erődvonal

A Iași—Kisinyov térségben bekerített német csapatok felszámolásával egyidejűleg a szovjet hadsereg a visszavonuló hitlerista egységeket üldözve tört előre. Augusztus 29-én a 6. szovjet páncélos hadsereg egyik gépesített dandárja vállatve harcolt a 18. román gyaloghadosztállyal Ploiești városa felmentéséért. Az augusztus 30—31-én Bukarestbe érkező szovjet hadsereg első hadoszlopait a főváros lakossága kitörő örömmel fogadta. Augusztus 30-án Manfred von Killinger báró öngyilkosságot követett el a német követség alagsorában. Hansen tábornokot és Steltzer tanácsost a hazafias alakulatok fogták el a követség épületében. A szovjet offenzívának rendkívül nagy jelentősége volt a romániai nemzeti antifasiszta felkelés szempontjából. Teljesen lekötötte a német erőket, és — úgy, ahogy azt az RKP előre látta — a hitlerista parancsnokság nem vethette be tartalékait a román felkelő erők ellen. Így a román csapatok a felkelés tervei szerint tisztíthatták meg a terepet az ellenségtől. Ezzel meggyorsult a szovjet haderő előrenyomulása. „A Kárpátok íve megszűnt erődvonal lenni. A román hadoszlopok a hitlerista—horthysta csapatoknak szívósan ellenállva fedezték a szabadon maradt szorosokat, s a Déli-Kárpátoktól északra, illetve északnyugatra egy kb. 45 000 km² kiterjedésű hídfőállást védelmeztek... Szertefoszlott a Wehrmacht fővezérének ama terve, hogy védelmét újjászervezheti a Kárpátok romániai ívén.” (*Világégés a XX. században.*)

A „forró augusztusban” lezajlott események bebizonyították, hogy a párt stratégiája és taktikája minden tekintetben helyes volt. A felkelés kitörésének pillanatában az RKP a több mint két évtizedes illegálisból megerősödött erkölcsi süllyal és hatalmas tekintéllyel lépett ki, és belekapcsolódott az ország vezetésébe. „Az 1944. augusztus 23-i nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkelés győzelme betetétzte a Román Kommunista Párt harcát az ország összes demokratikus és antifasiszta erőinek egységéért, megnyitva az utat a romániai nagy demokratikus és forradalmi átalakulások előtt. A román népnek az idegen uralom ellen, a társadalmi és nemzeti felszabadulásért vívott harca egész hányatott történetében a nemzeti haladó erők egysége jelentette az elért győzelmek döntő tényezőjét.” (*Nicolae Ceaușescu elvtárs beszéde a Szocialista Egységfront első kongresszusán*. Előre, 1974. május 25.)

A román nép emlékezetéből nem tűnt el mindaz, amit a német imperialisták az első világháborúban Románia területén elkövettek. Népünk a német fasiz-

musban felismerte a porosz militarizmus büneinek folytatóját, és sohasem békült meg azzal, hogy hazáját kiszolgáltatták a német imperializmusnak. Ezért azután az augusztusi felkelés antifasiszta jellege szorosan egybefonódott az országnak a német hitlerista imperializmus igája alól történő felszabadítása gondolatával. Az RKP ennek a gondolatnak a jegyében készítette elő a felkelést, amely egyben a népi forradalom kezdetét is jelentette, „előkészítésének és végrehajtásának szakaszában, s az azt követő időszakban egyszer s mindenkorra lehetetlenné tette bármilyen imperialista uralom visszaállítását Románia felett“. (*Világégés a XX. században.*)

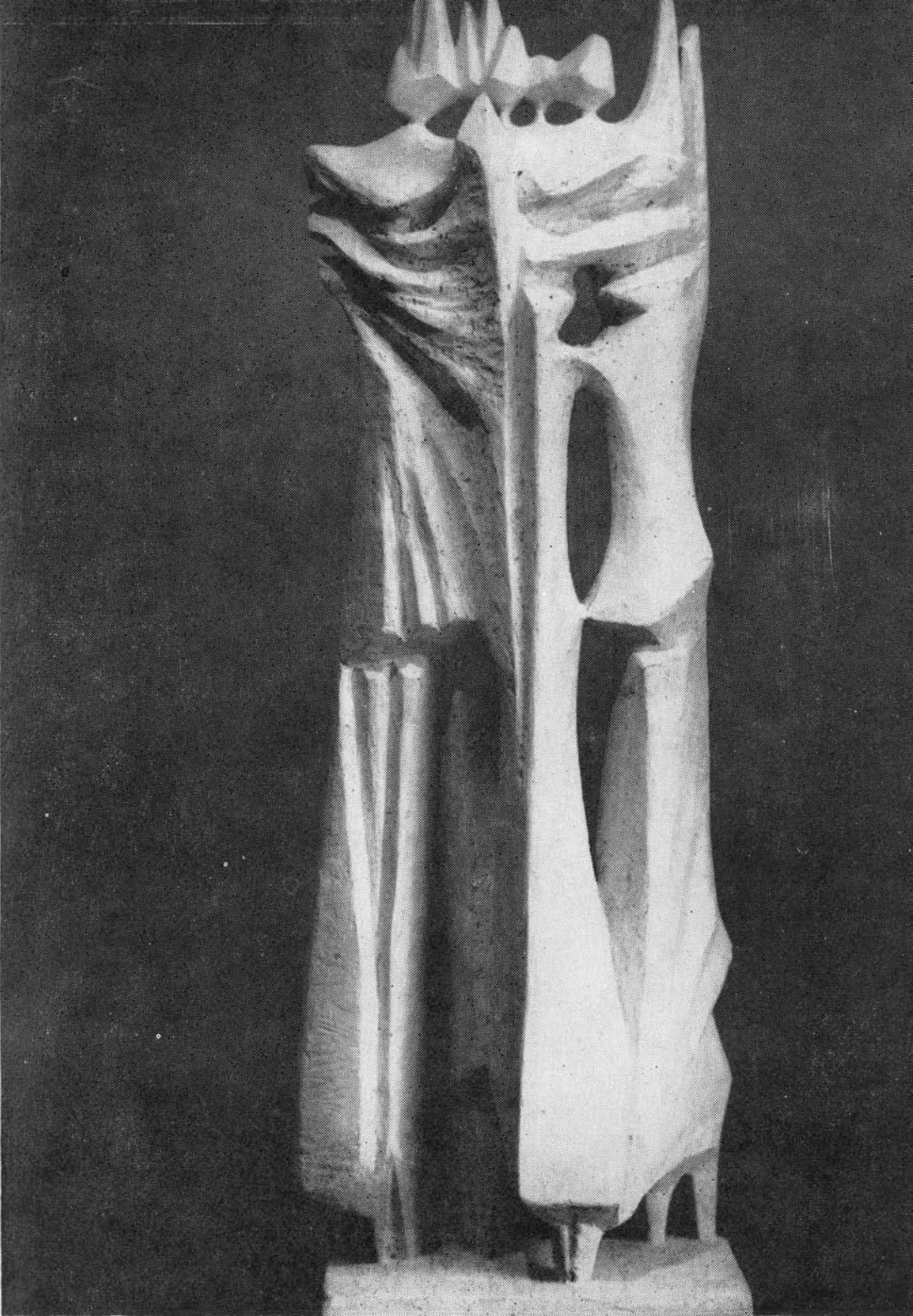
A romániai felkelés sikerét, és azt, hogy a román seregek mindössze 12 óra leforgása alatt átállottak a szovjet haderő oldalára, és *8 nap alatt* — tehát rendkívül rövid idő alatt — megtisztították az ország területét a németektől, a világ haladó közvéleménye mint igen nagy jelentőségű eseményt értékelte a második világháború kimenetelét illetően. „Románia kilépése a tengelyből, jelentőségét tekintve túlnó Románia határain... — írta a *Pravda* 1944. augusztus 28-i számában. — Óriási jelentőségű nemcsak erre az országra nézve, hanem az egész Balkánra is, mert megdönti a németek egész uralmi rendszerét Délkelet-Európában...“ 1944. augusztus 24-i számában a *New York Herald Tribune* leszögezte: „A 6. és 8. német seregek az oroszok és románok között tátongó csapdába kerültek, mert a románok, a Bukarestből kapott parancsok szerint, megtámadták a németeket... Másodszor fordult elő, hogy a Wehrmachtnek egyik hatos számú hadserege csapdába került. Először Sztálingrádnál történt ilyesmi.“ Keitel marsall és Guderian tábornok egyik, Hitlerhez szóló jelentésükben rámutattak, hogy az augusztusi romániai események „veszélybe sodorják az egész balkáni német hadsereget. A Kárpátokban lévő hadállások feladásától eltekintve, a román gabona és kőolaj elvesztése további nagy és súlyos csapást jelent; mindezek következtében az orosz haderők néhány hét alatt Budapest alá érhetnek.“ Jelentésük végén Keitel és Guderian, azt a halálos gyűlöletet kifejezve, amit a német fasiszta imperializmus népünkkel szemben érzett, cinikus módon olyan intézkedéseket kértek, melyek „letörölnék Romániát Európa térképéről, és a román népet, mint nemzetet, elűntetnék“. (*Arhivele Statului*. București, fondul Casa regală.)

A kátyúba jutott náciuk üres fecsegése! A hitleristáknak már távolról sem volt erejük ahhoz, hogy bosszút álljanak a hőiesen harcoló, hazáját védő román népen. A náciuk Romániában 310 000 embert veszítettek halottakban és hadifoglyokban. Ugyanakkor az Egyesült Nemzetek hadereje a román hadsereg teljes állományával szaporodott.

„Az antifasiszta háború megmutatta, hogy bármilyen nagy erőt vetnének harcba a reakciós hatalmak, bármilyen erősek is lennének az előzőnlő imperialista hadseregek, mégsem törhetik meg a népek szabadságvágyát s akarataikat, hogy maguk döntsenek sorsuk felett.“ (Nicolae Ceaușescu: *Románia a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építése útján* 4. Politikai Könyvkiadó. Bukarest, 1970.)

Tegyük mindehhez hozzá, hogy augusztus 23-át megelőzően már sor került fegyveres harcra az ország területén. Illegálisban rejtőző kommunisták, akiket halálra keresett a sziguranca és a Gestapo, katonák, akik nem voltak hajlandók a szovjet haretérre menni, munkások, akik nem vonultak be, parasztok, akiket a végtelenségig elkeserítettek a rekvirálásokkal, adóvégrehajtással, a párt útmutatása nyomán belátták, hogy egyetlen szabadulási mód a megszálló és kiszolgálók ellen vívott fegyveres küzdelem. Ilyen körülmények közt alakultak partizáncsoportok a Bánságban — a legendás híró Ștefan Plavăț vezetésével —, Olténia hegyeiben, a Delta mocsaraiban, Máramaros rengetegekben — emlékezzünk csak a mózesfalvi vértanúkra.

Augusztus 23. után pedig még nagyobb csapásokat mértek seregeink a hitlerista csapatokra. A román haderő orosz-lánrészt vállalt Erdély északi része, Magyarország és Csehszlovákia felszabadításában. Az Arad és Nagyvárad körzetében vívott ütközetek, a nagykarolyi harcok, a hosszas és véres debreceni páncéloscsata, a tiszai átkelés, a Mátrában, Tátrában, a Kis-Kárpátokban és a Vág völgyében vívott harcok során nemesak a bizonyosodott be, hogy az Egyesült Nemzetek ereje a román katonákkal gyarapodott, hanem az is, hogy egy harcokban edzett, a fasiszmissal szemben elszántan hadakozó, áldozathozatalra kész, a győzelemhez lényegesen hozzájáruló hadsereggel növekedett.

1. BALOGH PÉTER: DÓZSA NÉPE; 2. M. H. MAXY: GHELARI MUNKÁS-CSALÁD

